

Kuramdan Uygulamaya İhtiyaç Belirleme

Abdurrahman KILIÇ
Mustafa AYDIN
Burcu ÖKMEN
Şeyma ŞAHİN

2. Baskı

Abdurrahman KILIÇ – Mustafa AYDIN
Burcu ÖKMEN – Şeyma ŞAHİN

KURAMDAN UYGULAMAYA İHTİYAÇ BELİRLEME

ISBN 978-605-241-713-3
DOI 10.14527/9786052417133

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Mayıs 2019, Ankara
2. Baskı: Mart 2021, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler - Ankara
(0312 341 36 67)

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 25931

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Canlı ve cansız varlıkların hiçbiri bir diğeri ile aynı değildir. İnsan, diğeri varlıklardan farklı olarak “insan olmak” şeklinde de tarif edilebilecek, geliştirilmeye muhtaç bir potansiyel ile var edilmiştir. Yaratılan her birey, ortak niteliklerine rağmen diğerlerinden farklı kişisel özelliklere ve potansiyele sahiptir. Hangi bireyde, ne şekilde ve ne kadar var olduğunu bilemediğimiz bu potansiyelin ortaya çıkarılamaması durumu, bireylerin yetenek ve istidatlarının israf edilmesi anlamına gelecektir. Bu israfın engellenmesi ise ancak uygun ortamların oluşturulması ile mümkün olabilir.

Toplum, bireydeki bu potansiyelin ortaya çıkarılmasında oldukça etkili bir unsurdur. Bireyin potansiyelinin gereği gibi ortaya çıkarılabilmesi için; duygu, düşünce ve davranışlarının önüne konulan tüm engellerin kaldırıldığı, baskıdan uzak, sevgi ve saygı değerleri üzerine kurulu bir hürriyet ortamına ihtiyaç duyulmaktadır. Her bireyin, doğuştan temel hak ve özgürlüklere sahip, değerli ve saygı gösterilmesi gereken bir varlık olduğu anlayışının benimsendiği demokratik bir zemin gereklidir. Ancak böyle ortak bir zeminde bireylerin ilgi, istek, ihtiyaç ve taleplerinin değerlendirilebilmesi mümkün olacak ve “birlikte yaşam” şartları oluşacaktır.

Birlikte yaşama ve bir topluma ihtiyaç duyma insan olmanın en temel özelliklerindedir. Bu durum, farklı kültürlere, farklı yaşam tarzlarına ve farklı beklentilere sahip olan milyonlarca insanla aynı ortamları kullanmayı ve birlikte yaşamayı gerektirir. Bahsedilen bu “ortak yaşam” alanlarının bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda demokratik bir şekilde yapılandırılması ise kültürel çeşitliliğe, bireylerin yeni yönlerini keşfetmelerine, üretimlerinin önündeki engellerin kaldırılmasına, ahlaki-kültürel değerlerine özgürce ulaşabilmelerine ve potansiyellerini geliştirebilmelerine imkan sağlayacaktır.

Dünyada demokratik ülkeler ortak yaşam alanlarının oluşturulması süreçlerinde, değişime yön vermek ve geleceğe yönelik daha iyi kararlar almak için vatandaşlarının ihtiyaç ve beklentilerine önem vermektedirler. İhtiyaç belirleme ile öncelikleri etkili bir şekilde belirlemekte ve sınırlı olan kaynakların yerinde kullanılması için tedbirler almaktadırlar. Bireylerin ve dolayısıyla toplumların kemale ermesinin ancak eğitim yoluyla gerçekleşebileceği düşünüldüğünde, eğitime yönelik çabaların da demokratik bir zeminde ele alınmasının zorunlu olduğu, mevcut durumun ve geleceğe yönelik planlamaların yönünün saptanmasının da ancak eğitim ile ilgili paydaşların ilgi, istek ve ihtiyaçlarının tespit edilmesi ile mümkün olabileceği unutulmamalıdır. Bu doğrultuda, birey ve toplumların ihtiyaçlarından hareketle geleceğin planlanması için tüm alanlarda olduğu gibi öğretim programları alanlarında da ihtiyaç belirleme çalışmalarının yapılması kaçınılmazdır.

Türkiye’de demokratik ortam ve yönetim çabalarının sıklıkla darbelerle engellenmesi, toplum ve bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda geleceğe yönelik demokratik karar mekanizmalarının oluşumunu engellemiş, bu durum öğretim programlarının gelişim sürecini de etkilemiştir. Son yüzyılda pek çok öğretim programı geliştirme çalışması yürütülmüş olmasına rağmen, bu çalışmalar kapsamında nitelikli bir ihtiyaç belirleme sürecinden bahsetmek mümkün değildir. Bunun en büyük göstergelerinden biri de literatürde program geliştirmeye yönelik çok sayıda kaynağın var olması-

na rağmen ihtiyaç belirleme alanında neredeyse hiç bir kaynağın olmamasıdır. Oysa uluslararası literatür incelendiğinde, çok sayıda ihtiyaç belirleme kaynağı bulunduğu görülmektedir. Bu kitabın ortaya çıkması da böylesi bir ihtiyacın neticesidir.

Bu kitabın yazılma sürecinde, yazarlar öncelikle uzun bir literatür tarama sonucu ihtiyaç belirleme ile ilgili yoğun bir içeriğe sahip olmuşlardır. Sonrasında iş bölümü ve iş birliği ilkeleri çerçevesinde metinler hazırlanmıştır. Bu süreçte yazarların ele alınacak konular hakkında birbirleriyle sürekli iletişim içinde olmalarına ve fikir alışverişi yapmalarına imkan sağlanmış ve demokratik bir sürecin yaşanması mümkün kılınmıştır. Daha sonra, metinler arasındaki geçişlerin ve bağlantıların kurulması için çalışmalar yapılmış ve bu süreçte kavramsal bütünlüğün yani dil birliğinin sağlanmasına azami ölçüde özen gösterilmiştir.

Bu kitap; ihtiyaç ve ihtiyaç belirleme kavramlarının teorik temellerini, ayrıca ihtiyaç belirleme sürecinin planlanması, verilerin toplanması, verilerin analiz edilmesi, karar verme ve raporlamanın yapılması ve ihtiyaç belirleme sürecinin değerlendirilmesi şeklindeki beş temel aşamayı okuyucuya sunmayı hedeflemektedir. Üniteler okuyucunun ihtiyaç belirleme sürecini adım adım yürütebilmesine imkan sağlayacak şekilde yapılandırılmış ve her bir üniteye yer alan bilgiler gerçek hayatla ilişkilendirilerek örneklerle açıklanmıştır.

Ünite 1’de ihtiyaçla ilgili tanımlamalar yapılmış, ihtiyacın boyutları ve özellikleri açıklanmış, insanları harekete geçiren ihtiyaçların neler olduğunu, ihtiyaçlar arasında bir öncelik ilişkisi olup olmadığını ve eğer varsa bu önceliklerin neler olduğunu belirlemek için geliştirilen ihtiyaç kuramları nazara verilmiştir. Böylece okuyucuya ihtiyaç kavramı ile ilgili bir bakış açısı kazandırılmaya çalışılmıştır.

Ünite 2’de ihtiyaç belirlemenin tarihi gelişimi açıklanmıştır. İhtiyaç belirlemenin hangi durumlarda gerekli olacağı ve hangi amaçlarla kullanılabileceği üzerinde durulmuş ve okuyucuya ihtiyaç belirleme konusunda derinlik kazanma fırsatı sunulmuştur. Hedef kitlesi, süreci, amacı ve ulaşmayı planladığı sonuçlar birbirinden farklı olan iki farklı ihtiyaç belirleme türü açıklanmıştır.

Ünite 3’te ihtiyaç belirlemeyi ele alış bakımından farklı bakış açılarına sahip olan, hedefler ve süreçlerle ilgili farklı yollar sunarak ihtiyaç belirleme çabalarına belirli bir düzen getirmeyi amaçlayan ihtiyaç belirleme yaklaşımları ele alınmıştır. Yine bu ünite, literatürde yer alan ve ihtiyaç belirleme çalışması yapacak kişi ya da kurumlara etkili bir ihtiyaç belirleme sürecinde rehberlik etmeyi amaçlayan ihtiyaç belirleme modelleri açıklanmıştır.

Ünite 4’te ekip çalışması gerektiren, etkili kararlar vermek için gerekçelendirilebilir bilgiler sunan ve sürekli devam eden bir döngü olan ihtiyaç belirleme süreci için bu kitaba has bir model önerisi sunulmuştur. Bu ihtiyaç belirleme modeli, okuyucunun adım adım bir ihtiyaç belirleme çalışmasını nasıl yapacağını gösterir niteliktedir. Modelin her bir aşaması detaylı bir şekilde ve uygulamaya yönelik olarak tasarlanıp açıklanmıştır. Bundan sonraki üniteler bu üniteye yer alan bu modelin aşamaları temel alınarak tasarlanmıştır.

Ünite 5'te, öncelikle bir ihtiyaç belirleme çalışması yapılmasına gerek olup olmadığını gösteren, istekler ve ihtiyaçlar arasında ayırım yapılması konusunda yardımcı olan, böylelikle kurum ve organizasyonların gereksiz zaman, emek ve bütçe harcamasının önüne geçilmesini sağlayan ön inceleme aşaması ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Daha sonra, ihtiyaç belirleme sürecinin sorunsuz tamamlanması için oldukça önemli olan planlama aşaması üzerinde durulmuş ve planlama aşamasında nelerin yapılacağı işlem sırasına göre açıklanmıştır.

Ünite 6'da, iyi bir ihtiyaç belirleme sürecinde gerekli bilgilerin geçerli ve güvenilir bir şekilde toplanması ve bir araya getirilmesi anlamına gelen ve ihtiyaç belirleme süreç modelinin ikinci adımını oluşturan veri toplama aşaması ele alınmıştır. Veri kaynakları tanıtılmış, veri kaynaklarının seçimini etkileyen faktörler ele alınmıştır. Okuyucuya veri toplama sürecinin nasıl planlanacağı ve veri toplama faaliyetlerinin nasıl yürütüleceği ile ilgili bilgiler sunulmuştur.

Ünite 7'de "Doküman İnceleme ve Literatür Tarama", Ünite 8'de "Anket", Ünite 9'da "Görüşme", Ünite 10'da "Gözlem", Ünite 11'de "Delphi Tekniği", Ünite 12'de "Çalıştay", Ünite 13'te "Swot Analizi" ve Ünite 14'te "Testler" veri toplama teknikleri olarak ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Ortak bir dil oluşturularak öncelikle her bir teknik tanıtılmış, türleri açıklanmış, avantajları ve sınırlılıkları ortaya konulmuş, veri toplama ve analiz süreci örnekleriyle birlikte açıklanmıştır.

Ünite 15'te, farklı teknikler ve farklı araçlar kullanılarak elde edilmiş farklı türde verilerin analiz süreci açıklanmış ve okuyucuya bütüncül ve tutarlı bir analiz penceresi sunmaya çalışılmıştır. Nitel ve nicel araştırmaların veri toplama amaçlarında görülen farklılıklar, kullanılacak araçların ve ulaşılabilecek verilerin yapısal özelliklerinin de farklı olması neticesini doğurduğu için bu ünite de veri analiz adımları her iki desen için ayrı ayrı ele alınmış ve veri analizinde ortaya çıkan farklar ifade edilmiştir.

Ünite 16'da, analiz edilen verilerden ortaya çıkan ihtiyacın nasıl değerlendirileceği, en yüksek önceliğe sahip ihtiyaçların nasıl tanımlanacağı, eldeki seçeneklerin belirlenen ihtiyacı karşılamada en uygun seçenek olup olmadığının nasıl belirleneceği açıklanmıştır. Daha sonra süreç sonunda süreci özetleyen ve ihtiyaç belirleme sürecinde yer alan iç ve dış paydaşlara görüş ve önerilerin iletilmesi için bir araç olarak görülebilecek olan raporun nasıl hazırlanacağı hakkında bilgiler verilmiştir.

Ünite 17'de, süreçte yürütülen faaliyetlerin zayıf ve güçlü yanlarının belirli kriterler çerçevesinde eleştirel bir gözle yeniden ele alınması anlamına gelen "ihtiyaç belirleme sürecinin değerlendirilmesi" konusuna yer verilmiştir. Gelecekte yapılacak çalışmalara rehberlik edecek ve ulaşılan sonuçların inandırıcılığının artmasına katkı sağlayacak olan bu değerlendirmenin türleri ve uygulama adımları açıklanmıştır.

Üç yıl gibi uzun ve yoğun bir çabanın ürünü olan bu kitap ile öncelikle Türkiye'de geleceğin daha iyi planlanması açısından ihtiyaç belirlemenin önemini ortaya koymak ve amaca uygun ihtiyaç belirleme çalışmaları yapmak konusunda duyarlılık kazandırmak amaçlanmaktadır. Ayrıca bu kitabın, ihtiyaç belirleme çalışması yapmak isteyen kişi ve kurumları cesaretlendireceği ve onlara bu konuda gerekli rehberliği sağlayacağı umulmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz..... iii

1. ÜNİTE İHTİYAÇ VE KURAMLARI

1. GİRİŞ.....	2
2. İHTİYAÇ.....	2
3. İHTİYAÇ KURAMLARI.....	3
3.1. Maslow'un İhtiyaç Kuramı.....	4
3.2. Roe'nun İhtiyaç Kuramı.....	9
3.3. Alderfer'in İhtiyaç Kuramı.....	10
3.4. McClelland'in Başarı İhtiyacı Kuramı.....	11

2. ÜNİTE İHTİYAÇ BELİRLEME VE TÜRLERİ

1. GİRİŞ.....	14
1.1. Tarihsel Gelişim.....	15
1.2. İhtiyaç Belirlemenin Amacı.....	18
2. İHTİYAÇ BELİRLEME TÜRLERİ.....	20
2.1. Meslek Analizi.....	20
2.1.1. Meslek Analizinin Amacı.....	21
2.1.2. Meslek Analizi Sürecinde Kullanılan Teknikler.....	23
2.1.3. Meslek Analizi Yöntemleri.....	27
2.1.3.1. Gerçeklik Hızında İş Analizi (GHİA).....	27
2.1.3.2. DACUM.....	28
2.2. Performans Analizi.....	34
2.2.1. Kişi Odaklı (Yeterlilik Bazlı) Performans Analizi.....	34
2.2.2. Kurum Odaklı Performans Analizi.....	37
2.2.3. Performans Analizi Teknikleri.....	38
2.2.3.1. Hedef Kitle Analizi.....	38
2.2.3.2. Diyalog Tekniği.....	40
2.2.3.3. Dört Hücreli Matris Tekniği.....	40
2.2.3.4. Eğitim Sonrası Performans Analizi.....	41

3. ÜNİTE

İHTİYAÇ BELİRLEME YAKLAŞIM VE MODELLERİ

1. GİRİŞ.....	44
2. İHTİYAÇ BELİRLEME YAKLAŞIMLARI.....	44
2.1. Belirlenme Şekline Göre İhtiyaç Belirleme Yaklaşımları.....	46
2.2. Kullanım Amaçlarına Göre İhtiyaç Belirleme Yaklaşımları.....	49
2.3. Ne Zaman Yapılacağına Göre İhtiyaç Belirleme Yaklaşımları	53
2.4. Başlangıç Noktasına Göre İhtiyaç Belirleme Yaklaşımları	54
2.5. Veri Kaynağına Göre İhtiyaç Belirleme Yaklaşımı	55
3. İHTİYAÇ BELİRLEME MODELLERİ	56
3.1. Altschuld Modeli.....	56
3.2. Gupta, Sleezer ve Russ-Eft Modeli.....	57
3.3. Hauer ve Quill Modeli.....	57
3.4. Hunt, Hiscox, Morimitsu ve Paulsoni Modeli.....	58
3.5. Kaufman ve Harsh Modelleri	58
3.6. Kaufman ve English Sistem Yaklaşımı Modeli.....	60

4. ÜNİTE

İHTİYAÇ BELİRLEME SÜRECİ

1. GİRİŞ.....	64
2. İHTİYAÇ BELİRLEME SÜREÇ MODELİ	65
2.1. Ön İnceleme ve Planlama	66
2.2. Veri Toplama.....	68
2.3. Veri Analizi	69
2.4. Karar Verme ve Raporlama	70
2.5. İhtiyaç Belirleme Sürecini Değerlendirme	71
3. İHTİYAÇ BELİRLEME KONTROL LİSTESİ	71
4. ARAŞTIRMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILABİLECEK PROBLEMLER.....	73
4.1. Etik Problemler ve Çözüm Yolları	73
4.1.1. Çalışma Grubu.....	73
4.1.2. Veri Toplama	73
4.1.3. Veri Analizi.....	74
4.1.4. Raporlama.....	74
4.2. Verimliliği Etkileyen Problemler ve Çözüm Yolları	75

5. ÜNİTE

ÖN İNCELEME VE PLANLAMA

1. GİRİŞ.....	78
2. ÖN İNCELEME.....	78
3. PLANLAMA	79
3.1. Amacın Belirlenmesi	80
3.2. Kapsamın Belirlenmesi	80
3.3. Çalışma Ekibinin Oluşturulması	83
3.4. Hedef Kitlenin Seçilmesi.....	85
3.5. Veri Toplama ve Analiz Sürecinin Planlanması.....	86
3.6. Zaman Çizelgesinin Oluşturulması.....	87
3.7. Kaynaklar ve Bütçenin Belirlenmesi	89

6. ÜNİTE

VERİ TOPLAMA

1. GİRİŞ.....	92
2. VERİ KAYNAKLARI.....	93
2.1. Organizasyon Verileri.....	93
2.2. İş/Görev Verileri.....	95
2.3. Bireylere Ait Veriler	96
2.4. Basılı/Erişilebilir Veri Kaynakları	97
3. VERİ KAYNAKLARININ SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	98
3.1. Araştırmanın Amacı.....	99
3.2. Araştırma Yöntemi ve Deseni.....	100
3.3. Kaynakların Ulaşılabilirliği.....	100
3.4. Ekonomiklik-Maliyet	100
3.5. Test Edilebilirlik	101
3.6. Kapasite ve Kaynaklar	101
4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ	102
4.1. Veri Toplama Sürecinin Planlanması	102
4.1.1. Veri Kaynaklarının ve Örneklemenin Belirlenmesi	103
4.1.2. Veri Toplama Tekniklerinin Belirlenmesi	105
4.1.3. Nihai Veri Toplama Planının Oluşturulması	105
4.2. Veri Toplama Faaliyetlerinin Yürütülmesi.....	106

7. ÜNİTE

DOKÜMAN İNCELEME VE LİTERATÜR TARAMA

1. GİRİŞ.....	109
2. DOKÜMAN İNCELEMENİN AVANTAJLARI VE SINIRLILIKLARI	110
3. DOKÜMAN TÜRLERİ	111
3.1. Üretilme Amacına Göre Doküman Türleri	112
3.1.1. Analitik Olarak Odaklanmış Dokümanlar	112
3.1.2. Analitik Olarak Süzülmüş Dokümanlar	113
3.2. Kaynağına Göre Doküman Türleri.....	113
3.2.1. Birincil Dokümanlar	113
3.2.2. İkincil Dokümanlar	114
3.3. İçeriğine Göre Doküman Türleri	115
3.3.1. Literatür (Bilimsel Çalışmalar)	115
3.3.2. Kişisel Dokümanlar	117
3.3.3. Resmi Dokümanlar	119
3.3.4. Popüler Kültür Dokümanları	120
4. DOKÜMANLARA ERİŞİM	121
4.1. Kütüphaneler	121
4.2. Resmi Kurumlar	123
4.3. İnternet Ortamı	124
4.3.1. Veri Tabanları.....	125
4.3.2. Arama Motorları.....	127
5. VERİ TOPLAMA SÜRECİ	127
5.1. Planlama.....	128
5.1.1. Doküman İncelemenin Amacını Belirleme	128
5.1.2. Kontrol Listesi Oluşturma	128
5.1.3. Doküman Türlerini Belirleme.....	128
5.1.4. Dokümanlara Karar Verme.....	128
5.1.5. Doküman Kaynaklarını Belirleme	129
5.1.6. Zamanı Planlama.....	130
5.2. Hazırlık-Uygulama	130
5.2.1. Dokümanlara Erişim Sağlama	130
5.2.1.1. Kütüphaneler, Resmi Kurumlar ya da Kişisel İlişkiler Yoluyla Erişim Sağlama	130
5.2.1.2. İnternet Üzerinden Erişim Sağlama (Literatür Tarama).....	131
5.2.2. Geçerlik ve Güvenirliği Kontrol Etme	139
5.2.3. Analiz Şablonu Oluşturma	141
6. VERİLERİN ANALİZİ-YORUMLANMASI	142

8. ÜNİTE

ANKET

1. GİRİŞ.....	148
2. ANKETİN AVANTAJLARI VE SINIRLILIKLARI.....	149
3. ANKET TÜRLERİ	151
4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ	151
4.1. Planlama.....	151
4.1.1. Anket Amacını Belirleme	152
4.1.2. Evren ve Örneklemi Belirleme.....	152
4.1.3. Anket Türüne Karar Verme.....	156
4.1.4. Uygulama Yeri ve Süresini Belirleme.....	156
4.1.5. Dönüş Oranını Dikkate Alma.....	157
4.2. Hazırlık.....	158
4.2.1. Literatür İnceleme	158
4.2.2. Maddeleri Yazma	158
4.2.2.1. Açık Uçlu Sorular	160
4.2.2.2. Kapalı Uçlu Sorular	161
4.2.3. Uzman Görüşü Alma	166
4.2.4. Ön Uygulama Yapma	167
4.2.5. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmalarını Yapma.....	170
4.2.6. Anket Formunu Düzenleme	171
4.2.7. Davet Mektubu Hazırlama	174
4.3. Uygulama	174
5. VERİLERİN ANALİZİ	176

9. ÜNİTE

GÖRÜŞME

1. GİRİŞ.....	179
2. GÖRÜŞMENİN AVANTAJLARI VE SINIRLILIKLARI.....	180
3. GÖRÜŞME TÜRLERİ	182
3.1. Katılımcılara Göre Görüşme Türleri.....	182
3.1.1. Bireysel Görüşme.....	182
3.1.2. Odak Grup Görüşmesi.....	183
3.2. Kullanılan Araca Göre Görüşme Türleri	185
3.2.1. Yapılandırılmış Görüşme.....	186
3.2.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme.....	187
3.2.3. Yapılandırılmamış Görüşme	188
3.3. Uygulanma Şekline Göre Görüşme Türleri.....	189

3.3.1. Doğrudan Görüşme	190
3.3.1.1. Yüz Yüze Görüşme	190
3.3.1.2. Dolaşarak Görüşme	191
3.3.2. Dolaylı Görüşme.....	192
3.3.2.1. Kendi Kendine Görüşme.....	192
3.3.2.2. Telefon Görüşmesi	193
3.3.2.3. İnternet Destekli Görüşme.....	195
3.3.2.3.1. Eş Zamanlı Olmayan İnternet Destekli Görüşme	195
3.3.2.3.2. Eş Zamanlı İnternet Destekli Görüşme	197
4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ	198
4.1. Planlama.....	198
4.1.1. Görüşme Amacını Belirleme	198
4.1.2. Çalışma Grubunu Oluşturma	199
4.1.3. Görüşme Türünü Seçme.....	202
4.1.4. Görüşme Mekanını Belirleme.....	203
4.1.5. Görüşme Zamanına ve Süresine Karar Verme	203
4.1.6. Verilerin Nasıl Kaydedileceğini Belirleme	204
4.2. Hazırlık.....	204
4.2.1. Görüşme Sorularını Yazma	204
4.2.2. Uzman Görüşü Alma	208
4.2.3. Ön Uygulama Yapma	208
4.2.4. Görüşme Formunu Hazırlama.....	209
4.2.5. Katılımcılarla İletişime Geçme	213
4.2.6. Gerekli Malzemeleri Temin Etme.....	213
4.2.7. Görüşme Ortamını Hazırlama.....	214
4.3. Uygulama	214
4.3.1. Görüşme Yapma.....	214
4.3.1.1. Görüşmeye Giriş.....	215
4.3.1.2. Görüşmeye Odaklanma.....	215
4.3.1.3. Görüşmeyi Sonlandırma	218
4.3.2. Verileri Kaydetme.....	218
5. VERİLERİN ANALİZİ	219

10. ÜNİTE GÖZLEM

1. GİRİŞ.....	223
2. GÖZLEMİN AVANTAJLARI VE SINIRLILIKLARI	224
3. GÖZLEM TÜRLERİ.....	227

3.1. Katılım Düzeyine Göre Gözlem Türleri.....	227
3.1.1. Katılımlı Gözlem.....	229
3.1.2. Katılımsız Gözlem	233
3.2. Yapılandırılma Durumuna Göre Gözlem Türleri.....	234
3.2.1. Yapılandırılmamış Gözlem (Unstructured Observation)	235
3.2.2. Yarı Yapılandırılmış Gözlem (Semi Structured Observation)	235
3.2.3. Yapılandırılmış Gözlem (Structured Observation).....	236
4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ	238
4.1. Planlama	238
4.1.1. Gözlem Amacını Belirleme	238
4.1.2. Gözlem Alanına Karar Verme.....	238
4.1.3. Nelerin Gözlemleneceğini Belirleme	239
4.1.4. Gözlem Türünü Seçme	242
4.1.5. Gözlem Zamanına ve Süresine Karar Verme.....	243
4.1.6. Verilerin Nasıl Kaydedileceğini Belirleme	244
4.2. Hazırlık.....	244
4.2.1. Gözlem Formunu Hazırlama	244
4.2.2. Gözlem Becerileri Kazanma.....	248
4.2.3. Gözlem Alanı İle İlgili Bilgi Toplama	250
4.2.4. Alana Erişim Sağlama	250
4.3. Uygulama	251
4.3.1. Gözlem Yapma	251
4.3.1.1. Gözlem Ortamına Giriş.....	251
4.3.1.2. Uyum Sağlama.....	251
4.3.1.3. Keşfetme	252
4.3.1.4. Odaklanma.....	253
4.3.1.5. Alandan Ayrılma	253
4.3.2. Verileri Kaydetme.....	254
4.3.2.1. Ses ve Video Kaydı Alma.....	254
4.3.2.2. Yazma	254
5. VERİLERİN ANALİZİ	258

11. ÜNİTE

DELPHİ TEKNİĞİ

1. GİRİŞ.....	261
2. DELPHİ TEKNİĞİNİN AVANTAJLARI VE SINIRLILIKLARI.....	265
3. DELPHİ TÜRLERİ	267
3.1. Geleneksel Delphi (Conventional/Classical/Original Delphi)	268
3.2. Politika Yapıcı Delphi (The Policy Delphi).....	268

3.3. Düzenlenmiş Delphi (Modified Delphi).....	269
4. VERİ TOPLAMA VE ANALİZ SÜRECİ	269
4.1. Planlama.....	270
4.1.1. Delphi Amacını Belirleme	270
4.1.2. Delphi Ekibini Belirleme	270
4.1.3. Zaman Çizelgesi Oluşturma.....	270
4.1.4. Uzman Panelini Oluşturma.....	270
4.1.4.1. Uzman Özelliklerini Belirleme	270
4.1.4.2. Panelist Sayısını Belirleme.....	271
4.1.4.3. Uzmanları Seçme.....	271
4.2. Anket Turlarını Yönetme	272
4.2.1. Birinci Anket Turu	272
4.2.1.1. Hazırlık	273
4.2.1.2. Uygulama	274
4.2.1.3. Verilerin Analizi	275
4.2.2. İkinci Anket Turu	275
4.2.2.1. Hazırlık	275
4.2.2.2. Uygulama	276
4.2.2.3. Verilerin Analizi	276
4.2.3. Üçüncü Anket Turu.....	277
4.2.3.1. Hazırlık	277
4.2.3.2. Uygulama	278
4.2.3.3. Verilerin Analizi	278
4.3. Uzlaşmaya Varma.....	278
4.4. Nihai Verileri Yorumlama.....	280

12. ÜNİTE ÇALIŞTAY

1. GİRİŞ.....	282
2. ÇALIŞTAYIN AVANTAJ VE SINIRLILIKLARI	283
3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ	284
3.1. Planlama.....	284
3.1.1. Çalıştay Amacını Belirleme.....	284
3.1.2. Çalıştay Düzenleme Ekibini Belirleme	285
3.1.3. Katılımcıları Belirleme.....	285
3.1.4. Çalıştay Mekanını Belirleme	286
3.1.5. Zaman Planlaması Yapma	287
3.1.6. Verilerin Nasıl Kaydedileceğini Belirleme	287
3.2. Hazırlık.....	287

3.2.1. Katılımcılarla İletişime Geçme	287
3.2.2. Gerekli Malzemeleri Temin Etme.....	288
3.2.3. Çalıştay Ortamını Hazırlama	288
3.3. Uygulama	288
3.3.1. Açılış.....	288
3.3.2. Isınma (Warm up) Etkinlikleri	289
3.3.3. Grup Etkinlikleri.....	290
3.3.4. Kapanış.....	294
4. VERİLERİN ANALİZİ	295
5. RAPORLAMA	295

13. ÜNİTE

SWOT ANALİZİ

1. GİRİŞ.....	298
1.1. SWOT Analizinin Amacı.....	299
1.2. SWOT Kategorileri	300
2. SWOT ANALİZİNİN AVANTAJLARI VE SINIRLILIKLARI	302
3. VERİ TOPLAMA SÜRECİ	303
3.1. Planlama.....	304
3.1.1. SWOT Analizi Amacını Belirleme	304
3.1.2. Uygulama Şeklini Belirleme.....	304
3.1.3. Koordinatör Seçme.....	304
3.1.4. Çalışma Ekibini Oluşturma.....	304
3.1.5. Çalışma Grubunu Belirleme	305
3.1.6. Mekanı Seçme	305
3.2. Hazırlık.....	306
3.2.1. Mekanı Düzenleme	306
3.2.2. SWOT Matrislerini Hazırlama.....	306
3.2.3. Soruları Yazma	307
3.3. Uygulama-Analiz	309
3.3.1. Verileri Toplama	309
3.3.2. Verileri SWOT Matrisine Yerleştirme.....	310
3.3.2.1. Eşleştirilmiş SWOT Matrisi	310
3.3.2.2. SWOT+.....	311
3.3.2.3. AWOT.....	311

14. ÜNİTE TESTLER

1. GİRİŞ.....	315
2. TESTLERİN AVANTAJLARI VE SINIRLILIKLARI	316
3. TEST TÜRLERİ.....	317
3.1. Bilgi Testleri	318
3.1.1. Açık Uçlu Testler.....	318
3.1.2. Kısa Cevaplı Testler	319
3.1.3. Doğru-Yanlış Testleri	320
3.1.4. Eşleştirme Testleri.....	321
3.1.5. Çoktan Seçmeli Testler.....	321
3.2. Beceri Testleri	323
3.3. Yetenek Testleri.....	326
3.4. Diğer Özelliklere İlişkin Testler (Tipik Davranış Testleri)	328
3.4.1. Kişilik Envanterleri.....	329
3.4.2. İlgi, Değer ve Tutum Ölçekleri.....	330
4. Veri Toplama Süreci	332
4.1. Planlama.....	332
4.1.1. Test Amacını Belirleme.....	332
4.1.2. Çalışma Grubunu Belirleme	332
4.1.3. Test Türüne Karar Verme	333
4.1.4. Testin Uygulanacağı Mekanı Belirleme	334
4.1.5. Zamana Karar Verme.....	335
4.2. Hazırlık.....	335
4.2.1. Literatür Tarama	335
4.2.2. Test Maddelerini Yazma.....	336
4.2.3. Test Formunu Oluşturma	337
4.2.4. Uzman Görüşü Alma	337
4.2.5. Pilot Uygulama Yapma.....	339
4.2.6. Test Analizlerini Yapma	339
4.2.6.1. Geçerlik.....	339
4.2.6.2. Güvenirlik.....	342
4.2.6.3. Kullanışlılık	344
4.2.7. Standartlaştırma.....	345
4.2.8. Nihai Formu Oluşturma	346
4.3. Uygulama	346
5. Verilerin Analizi	349
6. Sonuçların Yorumlanması.....	349

15. ÜNİTE VERİ ANALİZİ

1. GİRİŞ.....	353
2. NİTEL VERİ ANALİZİ	353
2.1. Verileri Düzenleme.....	354
2.1.1. Verileri Dokümana Dönüştürme.....	355
2.1.2. Verileri Saklama.....	356
2.1.3. Verileri Azaltma.....	356
2.2. Verileri Özetleme	357
2.2.1. Betimsel Analiz	361
2.2.1.1. Kategorileri Belirleme.....	361
2.2.1.2. Sınıflandırma	361
2.2.1.3. İlişkilendirme.....	362
2.2.2. İçerik Analizi.....	362
2.2.2.1. Kodlama.....	362
2.2.2.2. Sınıflandırma	364
2.2.2.3. İlişkilendirme/Yorumlama.....	365
2.2.3. Söylem Analizi	366
2.2.3.1. Dilbilimsel Unsurlar.....	368
2.2.3.2. Metinlerarasılık.....	369
2.2.3.3. Bağlam	370
2.2.4. Anlama Ulaşma.....	371
2.2.5. Meta-Sentez.....	372
2.3. Verileri Görsel Hale Getirme ve Bulguları Sunma	374
2.3.1. Matrisler.....	375
2.3.2. Ağlar	376
2.4. Sonuca Ulaşma	377
3. NİCEL VERİ ANALİZİ	377
3.1. Verileri Düzenleme.....	378
3.1.1. Veri Girişi Yapma.....	378
3.1.2. Verileri Saklama.....	379
3.1.3. Verileri İnceleme.....	379
3.2. Verileri Özetleme	380
3.2.1. Betimsel İstatistikler.....	380
3.2.1.1. Frekans ve Yüzde Hesapları.....	380
3.2.1.2. Merkezi Eğilim Ölçüleri	381
3.2.1.3. Merkezi Yayılım Ölçüleri.....	383
3.2.2. Çıkarımsal İstatistikler	386
3.2.3. Meta-Analiz.....	388
3.3. Verileri Görsel Hale Getirme.....	390

3.4. Sonuca Ulaşma	390
4. Geçerlik ve Güvenirlik	391
4.1. Nitel Verilerde Geçerlik ve Güvenirlik	391
4.2. Nicel Verilerde Geçerlik ve Güvenirlik	392

16. ÜNİTE

KARAR VERME VE RAPORLAMA

1. GİRİŞ	394
2. DEĞERLENDİRME	394
2.1. Bileşke Değer Hesaplama	395
2.2. İhtiyaç Önceliklendirme Matrisleri	398
2.3. Karar Kutuları	401
2.3.1. Eisenhower Matrisi	401
2.3.2. Eylem Önceliklendirme Matrisi	403
2.4. Çoklu Karar Verme Yaklaşımları	404
3. RAPORLAMA	405
3.1. Rapor İçeriğini Etkileyen Faktörler	406
3.1.1. Raporun Hedef Kitlesi	406
3.1.2. Raporun Amacı	407
3.1.3. İletilecek Bilgi Türü	407
3.2. Raporda Yer Alacak Başlıklar	408
3.2.1. Giriş	408
3.2.2. Yöntem	409
3.2.3. Bulgular	410
3.2.4. Sonuçlar ve Öneriler	410
3.3. Raporun Yaygınlaştırılması	411

17. ÜNİTE

İHTİYAÇ BELİRLEME SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. GİRİŞ	415
2. İHTİYAÇ BELİRLEME SÜRECİ DEĞERLENDİRME TÜRLERİ	416
2.1. Uygulayıcısına Göre Değerlendirme Türleri	416
2.1.1. İç Değerlendirme	416
2.1.2. Dış Değerlendirme	416
2.2. Yapılış Amacına Göre Değerlendirme Türleri	417
2.2.1. Biçimlendirici (Formatif) Değerlendirme	417
2.2.2. Değer Biçmeye Yönelik (Summatif) Değerlendirme	418

3. UYGULAMA ADIMLARI.....	418
3.1. Planlama.....	418
3.2. Hazırlık.....	419
3.2.1. Standartların Belirlenmesi.....	419
3.2.2. Matris Hazırlanması.....	420
3.2.3. Verilerin Toplanması.....	422
3.2.4. Verilerin Analizi.....	422
3.3. Değerlendirme.....	422
3.3.1. Eylem.....	423
3.3.2. Yansıtma.....	423
3.3.3. Öğrenme.....	424
3.3.4. Planlama.....	424
3.4. Raporlama.....	425
KAYNAKLAR	427

TABLolar LİSTESİ

2. Ünite

Tablo 1. İhtiyaç Belirlemenin Tarihsel Gelişimi	17
Tablo 2. DACUM Yönetici Görevleri.....	30
Tablo 3. Yeterlilik Çerçevesi	36
Tablo 4. Dört Hücreli Matris.....	40

3. Ünite

Tablo 1. İhtiyaç Belirleme Yaklaşımları	45
Tablo 2. Farklar Yaklaşımı, Demokratik Yaklaşım, Analitik Yaklaşım ve Betimsel Yaklaşım'ın Özellikleri	48
Tablo 3. Stratejik, Yönetimsel ve Operasyonel İhtiyaç Belirleme Yaklaşımlarına Örnekler.....	51
Tablo 4. Proaktif Yaklaşım ve Reaktif Yaklaşım Bazı Örnekler	54

5. Ünite

Tablo 1. Anket Analiz Tablosu.....	79
Tablo 2. Gantt Çizelgesi	87
Tablo 3. Görev Çizelgesi	88
Tablo 4. Zaman Çizelgesi.....	89

6. Ünite

Tablo 1. Veri Toplama Süreci Planlama Matrisi	104
Tablo 2. Nihai Veri Toplama Planı	105

7. Ünite

Tablo 1. Nitel ve Nicel Araştırmalarda Literatür Kullanımındaki Farklılıklar	117
Tablo 2. Kongre Kütüphanesi Sınıflama Sistemi (LC)	122
Tablo 3. Dewey Sınıflama Sistemi	123
Tablo 4. Resmi Kurum İnternet Erişim Adresleri	124
Tablo 5. Yaygın Kullanılan Ulusal ve Uluslararası Veri Tabanları.....	125
Tablo 6. Dokümanlara Erişim Sağlama Yolları.....	131
Tablo 7. Dokümanların İncelenmesi Sürecinde Sorulabilecek Sorular.....	142

8. Ünite

Tablo 1. Örnek Araştırma Problemi ve Alt Problem	152
Tablo 2. $\alpha=0.05$ İçin Örneklem Büyüklükleri	154
Tablo 3. Kontrol Sorusuna Örnek	159
Tablo 4. Yorumlama Sorularına Örnek	161
Tablo 5. Boşluk Doldurma Sorularına Örnek.....	161
Tablo 6. Listeleme Sorularına Örnek	161
Tablo 7. Sınıflama Sorularına Örnek	162
Tablo 8. Sıralama Sorularına Örnek.....	162
Tablo 9. İki Ucu İsimlendirilmiş Ölçek	164
Tablo 10. Her Noktası İsimlendirilmiş Ölçek	164
Tablo 11. İki Seçenekli Çoktan Seçmeli Sorulara Örnek.....	164
Tablo 12. İkidenden Fazla Seçenekli Çoktan Seçmeli Sorulara Örnek.....	164
Tablo 13. Filtre Sorulara Örnek.....	165
Tablo 14. Uzman Değerlendirme Formu	167
Tablo 15. Örnek Anket Formu.....	173

9. Ünite

Tablo 1. Görüşmelerde Kullanılabilecek Soru Tiplerine Örnekler	208
Tablo 2. Örnek Görüşme Formu	210
Tablo 3. Örnek Odak Grup Görüşme Formu	211

10. Ünite

Tablo 1. Araştırma Alanı Boyutları ve Açıklamaları.....	241
Tablo 2. Yarı Yapılandırılmış Gözlem Formu	245
Tablo 3. Yapılandırılmış Gözlem Formu	246
Tablo 4. Davranış Sıklığını Gösteren Yapılandırılmış Gözlem Formu.....	247

11. Ünite

Tablo 1. İkinci Tur Delphi Anketi Örneği.....	275
Tablo 2. Üçüncü Tur Delphi Anketi Örneği	277

12. Ünite

Tablo 1. Planlama Matrisi.....	292
Tablo 2. SWOT Matrisi.....	293

13. Ünite

Tablo 1. SWOT Matrisi.....	300
Tablo 2. Örnek SWOT Analizi Şablonu	306
Tablo 3. SWOT Analizi Şablonu.....	307
Tablo 4. Eşleştirilmiş SWOT Matrisi	310
Tablo 5. 1-9 Önem Skalası.....	312

15. Ünite

Tablo 1. Örnek Bir Matris.....	375
Tablo 2. Katılımcılara İlişkin Frekans Dağılımı Örneği	381

16. Ünite

Tablo 1. Önceliklerin Bileşke Değer Dayalı Olarak Belirlenmesi	396
Tablo 2. Müdahale Seçim Çizelgesi.....	400
Tablo 3. Hanlon Yöntemine Göre Öncelik Puanlama Matrisi.....	400
Tablo 4. Eylem Önceliklendirme Matrisi Puanlama Tablosu.....	404

17. Ünite

Tablo 1. İhtiyaç Belirleme Çalışmalarının Değerlendirilmesinde Kullanılacak 10 Göreve İlişkin 30 Standardın Göreceli Önem Çizelgesi.....	421
---	-----

ŞEKİLLER LİSTESİ**1. Ünite**

Şekil 1. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi.....	5
--	---

2. Ünite

Şekil 1. Girdi-Çıktı Diyagramı.....	24
Şekil 2. Süreç Grafiği.....	24
Şekil 3. Fonksiyonel Akış Şeması	25
Şekil 4. Bilgi Akış Grafiği	25
Şekil 5. Murphy Diyagramı.....	26

Şekil 6. Örnek DACUM Çalıştay Salonu.....	32
Şekil 7. DACUM Çizelgesi	33
Şekil 8. DACUM Çalıştay Süreci.....	34

3. Ünite

Şekil 1. Altschuld İhtiyaç Belirleme Süreci	56
Şekli 2. Üç Yıllık İhtiyaç Belirleme Döngüsü.....	58
Şekil 3. Tümevarım Yaklaşımına (Tip 1) Göre İhtiyaç Belirleme İşlem Basamakları.....	59
Şekil 4. Tümdengelim Yaklaşımına (Tip D) Göre İhtiyaç Belirleme İşlem Basamakları.....	59
Şekil 5. Klasik Yaklaşımına (Tip C) Göre İhtiyaç Belirleme İşlem Basamakları	60
Şekil 6. Sistem Yaklaşımı Modeli.....	60

4. Ünite

Şekil 1. Program Geliştirme Döngüsü.....	64
Şekil 2. İhtiyaç Belirleme Süreç Modeli	65
Şekil 3. İhtiyaç Belirleme Süreç Modeli Aşamaları.....	66

7. Ünite

Şekil 1. Kataloglanmış Kitap İç Sayfa Örneği	122
Şekil 2. Basit Arama Ara Yüzü Örneği (Milli Kütüphane).....	133
Şekil 3. Detaylı Arama Ara Yüzü Örneği (Milli Kütüphane).....	134
Şekil 4. Proquest Dissertations & Theses (PQDT) Veri Tabanı Basit Arama Ara Yüzü.....	135
Şekil 5. Proquest Tez Veri Tabanında Künye Örneği.....	136
Şekil 6. Google Akademik Sayfasında Arama Örneği.....	137
Şekil 7. Proquest Tez Veri Tabanında Örnek Arama Sonuçları	138

8. Ünite

Şekil 1. Anket Geliştirme Süreci.....	151
Şekil 2. Ölçülen Özelliğe Göre Soru Türleri.....	158
Şekil 3. Cevap Seçeneklerine Göre Soru Türleri.....	160

9. Ünite

Şekil 1. Katılımcılara Göre Görüşme Türleri.....	182
Şekil 2. Kullanılan Araca Göre Görüşme Türleri	186
Şekil 3. Uygulanma Şekline Göre Görüşme Türleri.....	189
Şekil 4. Odak Grup Görüşmesi Oturma Düzenleri.....	214

10. Ünite

Şekil 1. Katılım Düzeyine Göre Gözlem Türleri	229
Şekil 2. Yapılandırılma Durumuna Göre Gözlem Türleri.....	234

11. Ünite

Şekil 1. Delphi Tekniği Veri Toplama ve Analiz Süreci	269
Şekil 2. Delphi Tekniği Anket Turları.....	272

12. Ünite

Şekil 1. Önceliklendirme Gridi.....	292
-------------------------------------	-----

13. Ünite

Şekil 1. SWOT Analizi Kategorileri	301
Şekil 2. SWOT Analizinde Takip Edilecek Süreç	303
Şekil 3. SWOT+ Matrisi.....	311
Şekil 4. AWOT Hiyerarşisi	312

15. Ünite

Şekil 1. Kamu Sektöründe İş Ortamında Bilgi Sistemlerini (BS) Kabul Modeli.....	360
Şekil 2. Sağlık Kurumları İçinde Bilgi Akışının Engelleri.....	376
Şekil 3. Katılımcılara İlişkin Frekans Dağılım Grafiği Örneği	381

16. Ünite

Şekil 1. Eisenhower Matrisi.....	402
Şekil 2. Eylem Önceliklendirme Matrisi	403

17. Ünite

Şekil 1. Değerlendirme Döngüsü	423
--------------------------------------	-----

1. ÜNİTE

İHTİYAÇ VE KURAMLARI

1. Giriş
2. İhtiyaç
3. İhtiyaç Kuramları
  - 3.1. Maslow'un İhtiyaç Kuramı
  - 3.2. Roe'nun İhtiyaç Kuramı
  - 3.3. Alderfer'in İhtiyaç Kuramı
  - 3.4. McClelland'ın Başarı İhtiyacı Kuramı

Bu ünite sonunda okuyucu;

1. İhtiyaç kavramını açıklayabilecek,
2. İhtiyaç kuramlarının neler olduğunu açıklayabilecek,
3. İhtiyaç kuramları arasında karşılaştırma yapabilecektir.

1. GİRİŞ

İnsanların hayatları boyunca sınırsız ihtiyaçları vardır ve bu ihtiyaçlar insan davranışlarına yön verir. İhtiyaçlar insanın potansiyelinden gelir. Ancak bu potansiyelin ortaya çıkması için uygun ortamların oluşması gerekmektedir. Her bireyin değerli ve saygı gösterilmesi gereken, doğuştan temel hak ve özgürlüklere sahip bir varlık olduğu anlayışının benimsendiği demokratik bir ortam bu potansiyelin ortaya çıkması adına oldukça önemlidir. Bir yaşam biçimi olan demokrasi, insanların bir arada yaşayabilmeleri için bilişsel ve duyuşsal yaşamı içeren bir takım olgulara sahip bir kavramdır. İnsanların birbirlerine karşılıklı saygı ve hoşgörü göstermelerini ve bütün farklılıkları ile birbirlerini koşulsuz kabullerini kapsayan demokrasilerde (Çal, 2010; Dewey, 2001; Duman, 2008), tüm insanlar varoluş anlamlarını ortaya koyma ve kendilerini gerçekleştirme ihtiyacı duyarlar. Bu anlamda insanlara sırf insan olmalarından dolayı değer verilir ve tüm insanlar varoluşsal olarak eşit haklara sahiptirler. Eğitim, kariyer vb. olanaklara erişim tüm vatandaşlara açık olmalı, kişiler sosyal konumları, zenginlikleri, cinsiyetleri gibi özellikler yoluyla değil, başarı, beceri ve yeteneklerine göre bu olanaklara erişim şansına sahip olmalıdırlar (Turner, 1986). Demokratik ortamlarda bireyler potansiyellerini geliştirmek, hayatlarını devam ettirmek ve mutlu olmak için bir takım ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlar.

2. İHTİYAÇ

Kendisinde bulunmayan ve var olan her şeye ihtiyaç duyabilecek özellikte olan insanoğlu yaratılışı gereği akıl, ruh ve beden olarak temel gelişim alanlarında potansiyelini geliştirmek için pek çok şeye ihtiyaç duyabilecek şekilde yaratılmıştır. İnsanın özellikleri sınırsız olduğu için ihtiyaçları da sınırsızdır ve sınırsız olan bir özelliği tanımlamak zordur. Ayrıca ihtiyaç kelimesi herkes için farklı anlamlar taşıyabilir. Bu nedenle de farklı ihtiyaç tanımları yapılabilir. İhtiyacı; Ornstein ve Hunkins (1998) mevcut durumla istenilen durum arasındaki farkedilen ve kabul edilen tutarsızlık; Gupta ve arkadaşları (2007) mevcut durumdan duyulan memnuniyetsizlik ile talep edilenlere benzemek için değişime duyulan arzu; Watkins ve arkadaşları (2012) mevcut başarılar ile istenilen başarılar arasındaki farklar; Kaufman ve Harsh (1969) olan ile olması gereken arasındaki fark; Stufflebeam ve arkadaşları (1985) ise mevcut durum ya da bilgiye bağlı olarak belli bir amaca hizmet etmek için gerekli olan bilgi olarak tanımlamıştır. Bu tanımlardan hareketle ihtiyacın boyutları; arzu/istek, yokluk/eksiklik ve gereklilik olarak belirlenmiş ve bu kitapta ihtiyaç kelimesi bu bağlamda ele alınmıştır.

Arzu/istek bize kişinin ne istediğini gösterir. Arzu/istek kişinin psikolojik, fizyolojik durumuna bilinçaltı yaşantılarına göre ortaya çıkabilecek bir durumdur. Bir şeyin talep edilme hali istektir. Ancak her arzu ve isteği ihtiyaç olarak kabul edebilir miyiz? Bir şeyin yoksunluğu, arzulanması anlamında düşünüldüğünde bu ihtiyaçtır. Ancak karşılanma durumu sadece istekle ilgili bir durum değildir.

İhtiyacın ikinci boyutu olan eksiklik, olması gerekenle var olan durum arasındaki boşluktur (Barbazette, 2006; Kaufman ve Harsh, 1969). Bir görevin yerine getirilmesi veya bir görevde başarılı olunması için bu boşluğun doldurulması gerekmektedir. İhtiyacın eksiklik boyutuna şu şekilde örnek verilebilir. Bir öğrenci dört işlemi kullanarak problem çözebilir durumda olması gerekirken sadece toplama işlemini yapıyorsa bu durum olması gerekenle var olan durum arasında bir fark/eksiklik olduğunu gösterir. Öğrencinin başarılı olabilmesi ve ilerleyebilmesi için bu eksikliğin giderilmesi gerekir.

İhtiyacın gereklilik boyutunda ise; ihtiyacın savunulabilir bir amacı karşılaması önemlidir. Bu açıdan ihtiyaçlar; değerler, yargılar, sebep-sonuç ilişkisi bağlamında değerlendirilmelidir. Stufflebeam ve arkadaşları (1985) ihtiyaçların savunulabilir olması gerektiğini dile getirmiş ve bunun için aşağıdaki dört kriterden bahsetmişlerdir:

- **Uygunluk Kriteri (Propriety Criteria):** Başkalarının haklarını kısıtlamamalı, etik ilkelere aykırı olmamalı ve çevreye zarar vermemelidir.
- **Fayda Kriteri (Utility Criteria):** Toplum ve insanlığın gelişimi konusunda duyarlı ve faydalı olmalıdır.
- **Yapılabilirlik Kriteri (Feasibility Criteria):** Maliyet, siyasi durum gibi faktörler göz önüne alındığında gerçekleştirilebilir olmalıdır.
- **Ustalık Kriteri (Virtuosity Criteria):** Bilginin gelişimine, mükemmelliğin ve yaratıcılığın desteklenmesine, insanlara ileri teknik becerilerin kazandırılmasına katkı sağlamalıdır.

Arzu/istek, eksiklik ve gereklilik boyutları düşünüldüğünde ihtiyaç için şöyle bir tanımlama yapılabilir: İhtiyaç; bir şeyin yokluğunun ortaya çıkardığı durumu, değerler, yargılar ve sağlayacağı fayda açısından değerlendirip giderilmesine istek duyma halidir.

3. İHTİYAÇ KURAMLARI

İhtiyaçlar sınırsızdır ve insan davranışlarına yön verirler. Kişi hissettiği veya belirlediği ihtiyaçlarını gidermek için birtakım etkinliklerde bulunur. Ancak ihtiyaçların karşılanması için insanların sahip oldukları kaynaklar sınırlıdır. Bunun